

Q. D. B. V.

M. CAROLUS
LUDOVICUS
HOHEISEL

GRÆC. ET O.O. L.L. PROF. PUBL.

CIVIBUS ATHENÆI
GEDANENSIS,

GENTE ET MENTE FLORENTISSIMIS
SALUTEM!

GEDANI,

Typis JOHANNIS ZACHARIÆ STOLLII,
SENATUS ET ATHENÆI TYPOGRAPHI.

I qua brevibus ingenua veri Theologiæ studiosi facies delineanda foret, fieri id commodissime posset verbis Salvatoris, quibus olim γραμματεία μαθητευθέντα εἰς τὴν βασιλείαν τῶν ἁγίων descripsit, quod similis sit Patri familias, qui ex thesauro suo depromit καινὰ καὶ παλαιά Matth. XIII. 52. Namque si Doctoris hoc est requisitum, sole meridiano clarius patet, eo annitendum esse pariter illis, qui aliquando in Ecclesia Doctorum munere fungi volunt, ut antiqua non ignorent, & recentiorum quoque non sint nescii. Inprimis addiscendæ ipsis Veteris novique Fœderis authenticæ lingvæ, ut ex Veteri Novum, & ex Novo Vetus illustrare, ex utroque vero sacratissima cœlestis veritatis dogmata luculenter demonstrare possint. Multum fallit opinio eorum, qui Philologiam flocci faciunt, lingvarum Sacrarum studium ob versionum & Commentariorum copiam supervacaneum, aut ad intelligendum Sacrum Codicem minus necessarium ducentes. Opera danda est omnibus voluntatis Divinæ interpretibus, ut sua loquentem lingua intelligant Spiritum S., nec alienis auribus oculisque fidere cogantur. Hoc enim tanto periculosius, quanto difficilius, ut vires mortales futili verborum suorum tractu gravitatem sententiarum Divinarum & virtutem prorsus incomparabilem accurate exprimant. Præterea

dulcius ex ipso fonte bibuntur aquæ.

Ad fontes igitur examinandæ omnes versiones. Ad fontes examinandi Commentarii cuncti, veteres & novi, non fontes ex Interpretum autoritate æstimandi. Certitudo quæritur in Ecclesia & immota conscientiæ convictio. Hæc e limpidissimis Israelis fontibus haurienda. Versiones & Commentatorum interpretationes tantum inter se nonnunquam discrepare observabis,

quantum Hypanis Veneto distat ab Eridano.

Theologi est, iudicium de illis ferre, aliosque edocere, quænam præferenda sit reliquis, quænam posthabenda & reprehendenda. Verum enim vero iudicium hoc, dic fodes, unde desumi poterit, præterquam ex accurata Hebraici & Græci textus inspectione? Hæc demum ostendit, qua tuto standum sit expositione, & quænam illarum sensui à Spiritu S. intento ad amussim respondeat. Hoc iudicium ex ipso fonte latum & elatum si non adhibetur, nubem utique pro Junone ignari isti lingvarum osiores amplectuntur, & ex variis variorum explicationibus, pessimam subinde & falsissimam arripiunt, dum optimam se sequi arbitrantur. Qui unice ex Commentariis sapiunt, pro mente Dei in ipsis Oraculis Sacratissimis expressa, vana hominum somnia non possunt non Auditoribus suis instillare. Quin ignorantiam lingvarum Viros, cætera litteratores insignes & magnos Ecclesiæ antesignanos in senticeta & fœdissima præcipitasse avia, omnia loquuntur secula. Præsertim ignorantia illa infelix fuit scaturigo, unde perniciēs religionis & bonarum literarum interitus emanavit temporibus Scholasticorum, qui Angelici & Seraphici vocari amabant, ubi Grace nosse suspectum fuit, Ebraice autem prope hæreticum teste CLAUDIO ESPENŒO ad 2. Tim. III. Conferatur SIXTINI AMAMÆ oratio de barbarie, aurea profecto & centies legenda. Cum tot & tanta mala ex supina fontium Sacrorum ignorantia in Ecclesiam redundassent, quid mirum, B. LUTHERUM in his studiis serio commendandis sedulam navasse operam libello illo de erigendis Scholis, qui Tom. VI. Witteberg. & II. Jen. Opp. Megalandri reperitur? Et inter ejus successores non pauci quoque inventi sunt, qui vestigia ipsius constanter premerent & Scriptis pariter urgerent. Ita B. WOLFFG. FRANZIUS Prooem. Tr. de Interpretatione S. graviter optavit, ut Theologis quasi vernaculus esset Hebraus & Græcus textus Veteris & Novi Testamenti. Ac eodem libro p. 21. interpres, scribit, sine Hebræa & aliis lingvis est sicut tabellarius sine pedibus. Huic testimonio testimonium alius magni nominis Theologi, qui etiam Cathedram Lutheri egregie ornavit, ABRAHAM CALOVII adjungendum, cujus Thesis IV. Anti-Syncrètistica hæc est: Theologia studioso longe magis necessaria est lingvæ Hebrææ & Græcæ notitia, quam Theologia Scholastica aut Patrum studium aut Philosophia ac nominatim Logica & Metaphysica cultura. Quæ dum serio & recte scripsit laudatus Theologus, minime hæc ipsius fuit sententia, quasi negligenda plane aut oscitanter tractanda judicaret Theologiæ Patristicæ aut Philosophiæ studia. Ipse enim

enim in his omnibus probe versatus haud ignorabat, recensitis his disciplinis singulisq;
Philosophiæ Partibus suum esse commodum insigne & pretium, nec eas quenkum igno-
rare posse, aut debere, nisi qui sciens ac lubens suos in cognitione rerum Theologicarum
profectus morari voluerit. Nihilominus inter prærequisita studii Theologici & externa
ejus adminicula fontium Sacrorum textusque authenticici scrutinium primum sibi locum
vindicare, intrepide asserebat. Nec hoc immerito! Siquidem Theologiæ nostræ prin-
cipium cognoscendi non est Ecclesia, non consensus Patrum, non ratio humana; sed
unica Scriptura S. eaque non in impuris versiorum lacunis; sed in puris fontibus Hebræis
& Græcis comprehensa, cui soli ἀποστολικὰς ὑπεροχὴν tribuenda. Philologiæ S. studium omni-
bus futuris verbi Divini ministris idoneis absolute necessarium esse, hætenus evictum dedi-
mus. Nec tamen, ut arbitror, oleum perdent & operam, si qui Juris Civilis aut rei Medicæ
studiosi aliquid temporis scrutinio sacrorum fontium impendere voluerint, dudum id sva-
dente raræ eruditionis Viro, JOH. HENR. BOECLERO in Dissert. ad Polit. Lips. *Quid*
magis indecorum homini, præstantissimarum rerum studio & legendi discendique cupido,
quam si non intelligat pleraque in libro omnium pretiosissimo & vere incomparabili? Scri-
bit Vir modo memoratus in elegantissimo de officiis libello c. 1. E contrario, quid ma-
gis jucundum, quid magis utile Christiano, cujuscunque generis sit, Studiofo, quam
ab ore summi legislatoris pendere & voluntatem ipsius, omnium nostrarum actionum
normam, ex ipso Codice S. attente percipere? Qui primus inter Christianos post ranci-
dam barbariei Scholasticæ ætatem publici juris fecit literas Ebraicas, earumque Studium
excitavit & promovit, JOANNES CAPNIO, vulgo REUCHLINUS J. U. D. fuit, & Maximi-
liano Imperatori a consiliis totiusque Sveciæ Triumvir, cujus vitam & scripta Dn. JOH.
HENR. MAJUS peculiari libro exposuit. Hujus ardorem sacrum imitati sunt alii Viri
magni, cæteroquin per integram fere vitam inter Ulpianos, Papinianos ac similes Juris
peritos legumque interpretes quotidie versati Ex horum numero reliquis palmam præ-
ripiunt CONRADUS RITTERSHUSIUS, Juris Prof. Altorff. & Consiliarius Noricus, qui
Lectionum sacrarum L. VIII. consignavit, & Psalmos Davidis nonnullosque alios li-
bros Biblicos ex Hebræo textu metris Romanis non sine summa felicitate expresit, &
præterea egregium Lexicon MSCtum ex Patribus Græcis & Latinis teste PAULO FRE-
HERO *Theatro Viror. erudit. clarorum* P. II. p. 996. concinnavit; JACOBUS GOTHO-
FREDUS, Juris Professor Genevensis & Senator, cujus singularis. Philologiæ notitiæ ex
libro de *velandis mulieribus, Exercitationibus S. S. de Ecclesia* deque *incarnatione Christi*
ad illustandum locum Paulinum 2. Tim. III. 15. 16. scriptisque aliis orbi erudito satis su-
perque innotuit; JOHANNES CHRISTOPHORUS WAGENSEILIUS, qui Juris Publici &
Canonici ut & Linguarum Orientalium in Academia Norica Professoris munus susti-
nuit, manifesto indicio, Linguarum S. S. tractationem nec summis indignam esse Politicis.
Hujus Viri insignis *Sota sive liber Mischnicus de uxore adulterii Suspecta, Tela ignea Sata-*
na, Dissertatio de loco Classico Gen. XLIX. 10. nec non *Exercitationes varii argumenti,*
quæ curâ FRIDERICI ROTHSCOLTZII, Silesii, hoc ipso anno Norimbergæ & Al-
torffii prodierunt, immortalem aqud Philologos meruerunt Famam. Ut taceam HUGO-
NEM GROTIUM, Notis Philologicis, licet non pari ubivis successu libros Biblicos illustran-
tem, NORTONUM KNACHTBULL, militem & Baronettum Anglum ex *Animadversio-*
nibus in N. T. clarum, JUSTUM HENRICUM JUNG MANNUM, JCTum Cassellanum,
cujus *Propheta Daniel modo novo atq; hætenus inaudito reseratus* anno 1681. in lucem
prodiit, JOHANNEM FRIDERICUM HOMBERGK Juris in Academia Marpurgenfi Profes-
sorem, qui *Parerga Sacra*, insignem obscuris N. T. locis foenerantia lucem, publici juris
fecit, & GERHARDUM van MASTRICHT, illustrem Civitatis Bremensis Syndicum
(PETRI van MASTRICHT Theologi quondam Ultrajectini fratrem) cujus
operæ N. T. Græcum variantibus instructum lectionibus, & *anglicæ* nulli secundum ac-
ceptum refert orbis literatus. Et quid dicam de sumis artis Æsculapiæ Proceribus, qui
tam felices in studio lingvarum Sacrarum fecere progressus, ut scriptis suis Philologicis
cedro dignis insignem nominis famam sint consecuti? Nobis ex magno istorum numero
paucos tantum impræsentiarum allegasse sufficit, scilicet: THOMAM BARTHOLINUM,
Danicæ Æsculapium, qui *Paralyticos* N. T. medico & Philologico Commentario illustravit,
nec non de *de morbis Biblicis Miscellanea Medica* & alia plura ad antiquitates Sacras illu-
strandas facientia ingenii monumenta posteritati reliquit; HERMANNUM CONRINGIUM,
Medi-

Medicum, Philologum, Politicum & Polyhistorum celeberrimum, qui *Paradoxa de numis Ebraorum & de initio anni Sabbathici & tempore messis Ebraorum* Commentariolum nec non *Adversaria Chronologica, de Asia & Egypti antiquissimis Dynastiis* scripsit; **EDMUNDUM DICKINSONIUM**, Medicum Anglum, cuius *Delphi Phoenisizantes* luculentum de Autoris in Philologiam sacram ac profanam meritis perhibent testimonium; **VALENTINUM HENRICUM VOGLERUM**, Artis medicæ Antistitem apud Helmstadienses excellentissimum, cuius *Physiologia historia passionis Jesu Christi, ac de rebus naturalibus & Medicis, quarum in Scripturis Sacris fit mentio* Commentarius magna eruditione refertus in doctorum manibus versantur; **THEODORUM JANSONIUM AB ALMELO-VEEN**, Medicum Batavum inclytum, quem cum medendi arte studium Philologicum non infeliciter conjunxisse, cum ex *Antiquitatum Specimine*, tum ex *Amoenitatibus Theologico-Philologicis, in quibus varia S. Scriptura loca ritusque prisci eruuntur*, cernere licet; **THOMAM REINESIUM**, Medicum & Physicum Altenburgensem, qui in *Variis Lectionibus, Epistolis & ἱερογλυφικῆς Lingvæ Punica* varia Sacri Codicis loca magna, qua pollebat eruditione, subsidiisque Philologicis instructus, egregie, illustravit; denique **GEORGIUM WOLFFGANGUM WEDELIUM**, magnum Academiæ Jenensis lumen columenque, cuius *Exercitationes Medico-Philologicae* Sanctorum litterarum cultoribus dudum sese maximopere commendarunt. Plures alios addere possem Medicos, qui magnum Philologiæ Sacræ, scriptis suis eruditissimis dedere incrementum, si chartæ angustia permitteret. Defectum tamen hunc facile supplebit **JOH. HENR. van SEELEN**, peculiari Diatriba Historico-Critica de medicorum meritis in Sacram Scripturam, ad quam benevolum ablegamus Lectorem. Perspiciatis jam, Cives Athenæi Florentissimi, deliciæ meæ, quas in oculis fero, perspiciatis, inquam, abunde, quanta sit Philologiæ Sacræ excellentia, tanta nimirum, ut non solum omnibus ingenuis Theologiæ cultoribus maximopere necessaria; sed & aliis, a foro Theologico alienis, cum Themidos, tum Artis Machæoniæ alumni non indigna, quin potius apprime iisdem utilis existat. Cum igitur Sparta Græcam & Orientales Lingvas publice docendi autoritate Magnifici nostri Senatus tenuitati meæ sit demandata, de vestro in has literas ardore non est, quod dubitem. Ut autem eo melius de via in posterum calcanda instruamini, en accipite instituti nostri rationem! In Ima Curia lectionum Ebraicarum faciemus initium ab initio totius Ebraei Codicis, Genesi, quam, iudice **JOH. HENRICO HOTTINGERO** Enchirid. Bibl. L. I. c. II. §. IV. *non inepte fontem perennem & limpidissimam scaturiginem omnium Prophetarum dixeris*. Librum hunc ita explanabo, ut textu latine reddito, difficultates potiores Grammaticas & Criticas breviter & perspicue resolvam, indicatis simul Idiotismis aliisque ad textum sacrum rectius intelligendum facientibus. In Græcis industria nostra versabitur circa Epistolam ad Hebræos, Styli maiestate, verborum gravitate & rerum pondere prorsus insignem. Ubi non tantum difficiliores voces, constructiones peculiare & extantiores Idiotismos notabo, iisdem, cum ex Græcis Scriptoribus profanis, tum ex LXX. Interpretibus lucem allaturus, sed & ex antiquis Ebraeorum ritibus, ad quos Scriptor hujus Epistolæ frequenter digitum intendit, universam conabor illustrare Epistolam. Studiis Ebraicis locabimus horam II. III. diebus Lunæ & Martis, Græcis vero horam III. IV. diebus Jovis & Veneris. In Ilda Curia horam III. diebus Lunæ & Martis Græcis impendemus Lectionibus in Evangelium Johannis & deinceps in Acta Apostolorum & Epistolas Paulinas instituendis, præmissa brevi Grammaticæ Græcæ ad ductum. **B. ROSTELICHERI** in gratiam tyronum repetitione & declaratione. In Hebraicis animus est præcepta celeberrimi **Dr. DANZII**, Præceptoris nostri æternum colendi perspicue explicare, iisque analysin Exodi statim adungere. Hoc fiet die Mercurii horâ matutina VII. VIII. & die Veneris hora II. III. pomeridiana, quam primū Bibliopola suis steterit promissis, & copiam librorum nobis fecerit: Interea usq; ad instantes ferias, quas vocant, Martinales etiam harum horarum bigam Græcis locabimus studiis. Nec deero illis, quibus ingenii vires in Exercitiis Disputatoriis in Auditorio ordinario diebus Saturni habendis periclitari volupe erit, quo tanto alacriores ad edenda post hac in solenni arena diligentia Specimina reddantur. Privatim quoque nulli in Græcis, Hebraicis, Chaldaicis Syriacis & Rabbinicis meam denegabo operâ. Hæc futuræ nostræ tractationis est ratio, luce crastina, ἐάννυρις θελήσῃ καὶ ζήσωμεν, auspiciandæ. Adspiret conatibus nostris Divina Clementia eosdemq; felices esse jubeat! Vos autem, Cives Athenæi florentissimi, adeste libris necessariis præsertim Codice Ebraeo V. & Græco N. T. omnes instructi. Excitat Auditor studium, Excitate igitur docentis industriam Vestra frequentia, & omnem moveate lapidem, ne vos temporis prætermisisti, sine operæ impensæ unquam poeniteat. Valete ex voto.